

Demonstrasjon mot den britiske statsminister Margaret Thatcher under hennes besøk i Norge 11. september 1986.

TRINE S. JANSEN

Sosialistisk Ungdom

Brudd etter brudd

Sosialistisk Ungdom (SU) er ungdomsorganisasjonen til Sosialistisk Venstreparti. Ifølge sin egen selvforståelse er SU en revolusjonær sosialistisk og feministisk organisasjon som kjemper for et sosialistisk folkestyre i Norge. SU ble stiftet i februar 1975, etter at ungdomspartiene til Sosialistisk Folkeparti (SF), Arbeiderbevegelsens informasjonskomité mot norsk medlemskap i EF (AIK), Demokratiske Sosialister (DS) og Norges Kommunistiske Parti (NKP) siden 1973 hadde snust på muligheten for et felles ungdomsforbund samtidig som deres moderpartier hadde etablert Sosialistisk Valgforbund. Da partiene SF, AIK-DS og enkeltmedlemmer fra NKP senere i 1975 gikk sammen og dannet Sosialistisk Venstreparti (SV), besluttet SU seg for å være bare SVs ungdomsorganisasjon.

Denne artikkelen trekker forhistorien enda lenger tilbake og prøver å vise at dagens SU har sin politiske og organisatoriske start i begynnelsen av 1960-årene. Artikkelen er for øvrig et første forsøk på å skrive en samlet fremstilling av SUs historie. Kildesituasjonen har vært en utfordring da kildematerialet er fragmentert. Kun noe materiale fra ungdomsorganisasjonen har vært bevart gjennom moderpartienes arkiver, men spesielt for perioden fra 1980-årene og fremover har det ikke hittil vært bevart noe eget samlet arkiv.¹

SF og Ungdomskomiteen

I 1961 ble Sosialistisk Folkeparti dannet hovedsakelig av en gruppe ekskludert fra Arbeiderpartiet. I SFs vedtekter stod det at «Partiet består av bostedslag og ungdomslag» som ble sett på som partiets «grunnorganisasjoner».² Partiet nedsatte videre en ungdomskomite som skulle

sørge for at alle SF-lag rundt om i landet oppnevnte en kontaktperson for ungdomsarbeidet. Etter gjentatte purringer, hvor lokallagene etter fleres mening ikke tok oppfordringen alvorlig nok, reiste det seg røster som ønsket en annen organisering av ungdommen.

Høsten 1963 gikk det ut et brev fra Ungdomskomiteen, hvor det ble gjort kjent at «SFs Ungdomsorganisasjon vil bli startet den 26 og 27 oktober dette år». Landskongressen ble åpnet av Ungdomskomiteens formann, Ole Kopreitan, som ønsket representantene velkommen og åpnet for en diskusjon rundt ungdomsorganisasjonens organisatoriske og politiske tilknytning til SF. Noen mente at ungdomsorganisasjonen burde være en ren SF-organisasjon. Andre mente at ungdommen ikke skulle være tilsluttet SF i det hele tatt, men være åpen også for medlemmer fra andre partiers hovedorganisasjoner. Resultatet ble imid-

SUF skulle «arbeide for å fremme en sosialistisk samfunnsordning og arbeide for internasjonal avspenning og fred».

lertid etableringen av Sosialistisk Ungdomsforbund (SUF) som SFs ungdomsorganisasjon, men med full politisk og organisatorisk selvbestemmelsesrett. I vedtektenes første punkt stod det at SUF skulle «arbeide for å fremme en sosialistisk samfunnsordning og arbeide for internasjonal avspenning og fred». Medlemskap var åpent for alle mellom 15 og 30 år som ikke stod tilsluttet andre politiske partier eller deres ungdomsorganisasjoner. Og man valgte samme organisatoriske struktur som SF, med landsmøtet som høyeste organ og et sentralstyre

til å drive organisasjonen mellom landsmøtene. Ole Kopreitan ble valgt som SUFs første formann. Thor Solheim ble nestformann og Kari Pahle Koritzinsky sekretær. Ungdomsorganisasjonen vedtok ingen eksklusjonsparagraf, men åpnet for at medlemmer som åpenbart skadet partiet kunne suspenderes etter en prosess som det ble nøye redegjort nøye for.³ SUF etablerte Ungsosialisten som sitt medlemsblad.

Utover i 1964 startet SUF en storstilt vervekampanje som blant annet innbefattet mye reisevirksomhet. Mange medlemmer, blant annet sentralstyrerepresentanter, brukte sommerferien sin til å dra rundt i hele landet og starte lokallag fra nord til sør.⁴ Men allerede fra 1965 oppstod det uenighet innad i SUF. Flere av Sosialistisk Ungdomsforbunds medlemmer, samt radikal ungdom ellers, var begynt å fatte interesse for tenkningen til Kinas leder Mao Zedong. Astor Larsen, Tron Øgrim og Pål Steigan i Bryn og Hellerud SUF leste Mao. Der partiet var mest opptatt av fred og nedrusting, var ungdommen mer interessert i nord-sør-konflikten og den tredje verdens frigjøringskamp.

Høsten 1967 vedtok SUFs landsmøte en resolusjon om Israel/Palestina-konflikten. Den støttet «Palestina-flyktningenes og de undertrykte arabernes kamp for å få tilbake sitt fedreland», den krevde at «staten Israel i sin nåværende form som brohode for imperialismen må opphøre å eksistere», men også at «den nåværende befolkning i Israel må garan-

teres sin rett til å bo i Midt-Østen».⁵ Resolusjonens endelige formulering var et kompromiss. Den radikale fløyen i SUF hadde ønsket skarpere formuleringer rundt Israel-spørsmålet.

SUFs resolusjon om Israel provoserte mange SF-ere. I en lederartikkel i Orientering ble flere av uttalelsene fra SUFs landmøte kommentert. Orientering tok skarpt avstand fra SUFs resolusjon med støtte til Kina og SUFs angrep på Sovjetunionen. Om Israel-resolusjonen het det at «Israel som stat må få bestå – landets befolkning på to millioner mennesker må ha rett til å leve i trygghet der de nå er bosatt, og i det samfunn de har bygd opp med så store ofre.» Lederartikkelen slo videre fast at «Det overveiende flertall av vårt folk, og også SFs velgere, vil stille seg helt uforstående til SUFs uforsonlige og lite veloverveide syn på denne saken».⁶ Men innad i Orienterings egen redaksjon var det også uenighet.⁷

Finn Gustavsen har senere oppsummert med at lederartikkelen ikke gjorde noe fra eller til, og at «vår overreaksjon (må) ses i sammenheng med at vi alt da vurderte SUF som en organisasjon i ferd med å bli dominert av dogmatiske marxist-leninister som var imot partiets politikk på vesentlige områder».⁸

Sigurd Allern, som da var avtroppende formann i SUF, ble på dette tidspunkt regnet som en moderat kraft. Han oppsummerer slik: «SF-ledelsen kjørte så voldsomt ut mot de politiske standpunktene som SUF hadde tatt, at det ikke tok mer enn noen uker før et samla sentralstyre var i konfrontasjon med partiledelsen.»⁹ Pål Steigan, senere leder av SUF og Arbeidernes Kommunistiske Parti, har sagt det samme: «SF-ledelsen skulle hatt Stalin-prisen i papp med sløyfe for at de var så inderlig dumme å innlede felttog mot SUF som organisasjon. De bidro sterkt til å sveise oss sammen. Dette var kanskje en av de ytre omstendighetene som bidro mest til at det var mulig å skape en samla og relativt sterk ml-bevegelse i Norge.»¹⁰

Finn Gustavsen deltok på SUFs sommerleir i 1967. Berge Furre ble sendt til Tromøya som SFs representant sommeren 1968. Men forholdet mellom partiledelse og ungdom var da spent. Furre oppfordret de unge til å delta i debatten om hvilken politisk strategi SF skulle velge fremover. I stedet snakket flere av ungdommene om å danne et nytt parti.

I Orientering ble det referert fra sommerleiren i 1968 på følgende måte:

«Selv skolerte studenter som har møtt Øgrims maoisme med overbærende smil, vender hjem som helfrelste disipler. (...) Kollektiv sinnssykdom? Religiøs ekstase? Opportunistisk medløperi? Det virker som et heksebrygg med ulike ingredienser.»

Ungsosialisten var medlemsbladet til Sosialistisk Ungdomsforbund.

Samtidig reiste det seg en protestbølge blant studenter og yngre akademikere i både Vest-Europa og Nord-Amerika mot det de mente var utdannede undervisningsformer og pensum. Verden over skapte også USAs krigføring i Vietnam stort engasjement. Disse demonstrasjonene utviklet seg flere steder til brede protester med anarkistiske og/eller marxistiske politiske undertoner.

En revolusjonær klassekamporganisasjon

På SUFs femte landsmøte i 1968 ble det vedtatt en politisk plattform som var skarpere i formuleringen enn tidligere:

«Målsetting og klassegrunnlag. SUF er en revolusjonær klassekamporganisasjon som arbeider for en sosialistisk, proletarisk revolusjon i Norge med det klasseløse samfunn som mål. Dette er i samsvar med de virkelige interessene til arbeiderklassen og de breie lag av folket.»¹¹

Videre slås det fast at «SUF er en forholdsvis ny ungdomsorganisasjon. Den har gjennomgått ei rask utvikling, men er fortsatt uferdig».¹² Derfor oppfordres det til omfattende studier: «I samband med dette må alle lag i denne landsmøteperioden arrangere studier i Marxismen-Leninismen, Mao Tse-tungs tenkning med sikte på å ta stilling til denne ideologien. Særlig viktig er det å studere statens rolle i det monopolkapitalistiske

«Et parti bør ikke ha medlemmer som er prinsipielt uenige i partiets program.»

samfunnet, og Mao Tse-tungs tenkning som må anvendes på det praktiske arbeidet og den norske klassekampen.»¹³

I 1968 ble Sigmund Grønmo valgt til formann av SUF, politisk nestformann var Tron Øgrim og sekretær Svein Mortensen. Etter landsmøtet uttalte SUFs nyvalgte formann at «den revolusjonære linja har seira i SUF, kampen må føres videre i SF».¹⁴

Sitatet ble flittig brukt av Gustavsén og andre SF-ere som bevis for ungdommens krigerske innstilling.

Som svar uttalte SF-formann Knut Løfsnes til Orientering: «Et parti bør ikke ha medlemmer som er prinsipielt uenige i partiets program. SF har i sitt program klart og utvetydig slått fast at det skal arbeide innenfor parlamentarismen. Også hvis vi kommer i maktposisjon, vil vi opprettholde det parlamentariske system med flere partier.»¹⁵

8. oktober var det sentralstyremøte i SF. Her skulle striden mellom SF og SUF diskuteres. Opposisjonen fikk flertall. Den erklærte at sentralstyret var uenig med partiets formann og at hans uttaleleser måtte oppfattes som en oppfordring til brudd mellom SF og SUF. Vedtaket ble formidlet til NTB. Noen dager senere var det landsstyremøte. Men flertallet ville ikke vedta noe som kunne oppfattes som et ønske om brudd med SUF.¹⁶

Tre av de toneangivende i striden var (fra venstre): Sigmund Grønmo, Anders M. Andersen og Sigurd Allern.

Ungdom i SF som støttet SFs grunnsyn krevde å få danne egne ungdomsgrupper, på siden av SUF. Dette ble støttet av sentralstyret, men avvist i landsstyret. I vedtaket ble det slått fast at SUF var partiets ungdomsorganisasjon. Likte man seg ikke der der, stod man fritt til heller å engasjere seg i det lokale SF-laget. Det var Tore Linné Eriksen som foreslo å føye til ordene «som ungdomsgrupper», som også ble vedtatt, trolig uten at mange skjønnte at dette i praksis var akkurat hva mindretallet ønsket. Dette var en forsmak på hva som skulle bli det avgjørende spørsmålet på landsmøtet i februar: Skulle SUF ha monopol på ungdommen i SF-regi, eller skulle unge som ikke støttet SUFs linje også kunne organisere seg?¹⁷

Vinteren 1968/69 utga noen enkeltmedlemmer bladet Tjen Folket for å spre informasjon om «hva striden i SF gjelder».

Ifølge Tjen folket må «bakgrunnen for striden i SF» søkes «i den utviklinga ungdomsforbundet vårt har gjennomgått de seineste to åra. En ny politisk linje har på den tida slått fullstendig gjennom i SUF, noe som ble stadfestet i en rekke betydningsfulle vedtak på forbundets siste landsmøte. Der ble det særlig pekt på at marxismen-leninismen er arbeiderklassens revolusjonære teori, og at den demokratiske sentralismen er

den revolusjonære avantgardens organisasjonsform og at proletariatets diktatur er den måten arbeiderklassen sikrer sosialismens seirer på».¹⁸

Brudd mellom SF og SUF

Da det nærmet seg landsmøte i SF i februar 1969 stod fløyene steilt mot hverandre. Mange støttet ungdommen, blant annet deler av sentralstyret i SF, inkludert den tidligere formann i SUF, nåværende partisekretær Ole Kopreitan og Eyvind Viken, leder av Oslo SF. Andre ledende folk som Berge Furre og Finn Gustavsens mente imidlertid at SUFerne hadde satt seg selv utenfor partiet gjennom de programformuleringer som de hadde vedtatt. Men SUF var tross alt SFs ungdomsorganisasjon, så det var viktig å prøve å påvirke ungdommen til å endre kurs. Men flere ønsket seg et vedtak hvor SUF ikke lenger var SFs ungdomsorganisasjon. Som en midtfløy stod en av partistifterne, Guttorm Gjessing, med flere som mente at partiet ikke hadde råd til å miste en så stor medlemsgruppe som den de radikale ungdommene utgjorde.

Alle lokallag hadde møter om striden. I salen under selve landsmøtet satt det dobbelte sett av representanter fra tre fylker og ca. 10 lokallag. Etter lange diskusjoner fikk alle delegatene både tale-, forslags- og stemmerett.

Mange delegater utenfor de sentrale miljøene ønsket å finne en løsning for sameksistens med SUF. Men flere andre ønsket altså et klart veivalg, om nødvendig et brudd. Landsmøtet fikk for eksempel utdelt et

Den såkalte SF-aksjonen fremmet et forslag om å tillate alternative ungdomsgrupper å organisere seg innenfor SF.

opprop fra 54 medlemmer av Trondheim SF, som erklærte at de ville melde seg ut av SF om partiet ikke markerte en tydelig grense mot proletariatets diktatur, demokratisk sentralisme, osv.¹⁹ Den såkalte SF-aksjonen fremmet et forslag om å tillate alternative ungdomsgrupper å organisere seg innenfor SF.²⁰ Voteringen skjedde ved navneopprop. 133 stemte for de nye ungdomsgruppene, 67 nei, 8 avholdende.²¹ Etter dette erklærte 37 representanter at de forlot landsmøtet for godt.

Ytterligere 26 erklærte at de ville gå ut, som en protest for deretter å vende tilbake. De som utvandret samlet seg på restaurant Stratos på toppen av Folketeaterbygningen, hvor SUF allerede på forhånd hadde bestilt lokale.

Ole Kopreitan, Kjell Bygstad og Svein Johansen ble først med SUF ut, men alliansen dem imellom røk raskt.²²

Resten av SF-landsmøtet vedtok så en ny prinsipperklæring. Den skulle være et svar på ønsket om et mer radikalt SF, samtidig som grenseoppgangen til ungdommens marxist-leninisme også måtte være tydelig. I erklæringen heter det bl.a. at SF ønsker en «virkeliggjøring av demokratiet i Norge ved gjennomføring av en sosialistisk samfunnsord-

Deler av forsamlingen forlater SF-landsmøtet i 1969. Foran ses Kjell Bygstad og Ole Kopreitan klare til å gå.

ning som gir folket den reelle makt over produksjonslivet og de offentlige organer.» Det understrekes at «stemmeseddelen er et viktig, men utilstrekkelig middel til å omdanne samfunnet» – fordi mange viktige avgjørelser tas andre steder enn på Stortinget. «Partiet som skal samordne kampen mot det kapitalistiske samfunnet må utvikle sin strategi i samsvar med denne erkjennelse, og må bygge opp en partiorganisasjon som også kan organisere og lede kampen om maktposisjoner i samfunnet. Sju års aktiv virksomhet av SF i norsk politikk har lagt grunnlaget for å løse sentrale oppgaver også ved utenomparlamentariske framstøt.» Erklæringen avviser enhver sentralisme «fordi dette prinsippet ikke kan garantere partiet mot indre diktatur», og proletariatets diktatur fordi «en slik kurs alltid har ført til partiets diktatur over proletariatet». SF vil avskaffe kapitalismen, men «denne revolusjonære omdanning skal skje på fredelig vis og på folkestyrets grunn».²³

Erklæringen var en radikaliserings av SF. Mange som sympatiserte med SUF, forble i partiet fordi den nye prinsippklæringen innebar den radikaliserings de lenge hadde ønsket seg.

En uke etter SFs landsmøte hadde SUF innkalt til landskonferanse. Siden SF formelt sett ikke hadde ekskludert eller brutt med SUF, sendte SF like før konferansen et brev til organisasjonen, der man «i samsvar med tidligere praksis» meldte på tre gjester.²⁴ SUFs sentralstyre svarte

ved å vise til et vedtak hvor organisasjonen slo fast at den betraktet opprettelsen av nye ungdomsgrupper som en eksklusjon av SUF fra SF.²⁵ Landskonferansen ble holdt uten gjester fra SF, og uttalte bl.a. at «SFs 6. landsmøte betydde en avgjørende politisk høyredreining av partiet», og at SUF i praksis var blitt ekskludert. Vedtaket «oppfordrer derfor alle SUF-ere og SF-ere til å gå ut av SF, og aktivt bekjempe SFs nye ledelse».²⁶

Som svar vedtok SFs sentralstyre en uttalelse der man «beklager at en organisasjon som kaller seg sosialistisk ikke kan finne mer nærliggende oppgaver enn å ta kampen mot det mest radikale av partiene i arbeiderbevegelsen».²⁷ Etter dette henvendte SF seg til NRK og ba om at kun SFs egne ungdommer, altså ingen fra SUF, skulle representere partiet i politiske ungdomsdebatter fremover.²⁸

Etableringen av SFU og SU

Den nye organisasjonen Sosialistisk Folkepartis Ungdom (SFU) ble dannet i november 1969, med Erling Borgen som politisk og Odd Hanssen som organisatorisk formann. SUF hadde tatt med seg de fleste ungdommene ut. SFU skulle bygges opp fra grunnen av og opplevde SUF som en hard konkurrent i ungdomsmiljøene.

Et tverrpolitisk ungdomsopprop mot EF i 1970 var en av SFUs første politiske seire. Oppropet fikk støtte fra Kjell Magne Bondevik (KrFU), Thorbjørn Jagland (AUF), Odd Einar Dørum (Unge Venstre) og John Dahle (Senterungdommen).

En gruppe unge studenter og akademikere gjorde seg nå gjeldende i SF, for eksempel Steinar Stjernø, Knut Kjeldstadli, Rune Slagstad, Irene Iversen og den nye lederen i SFU: Arne Nygårdsmoen.²⁹ De mente at man gjennom frivillig praktisk innsats, gjennom aksjoner og streiker kunne tvinge frem samfunnsomveltninger. Noen av disse samlet seg rundt tidskriftet Kontrast. Kontrast var på dette tidspunkt et av få tidskrifter av en viss betydning på venstresiden. Helge Rønning overtok som redaktør i 1969, og endringen under hans ledelse er blitt karakterisert som «overgangen fra ideologikritikk til oppgjør med parlamentariske illusjoner».

Fokus ble nå satt på kapitalismen i Norge, og på fagbevegelsens rolle. Kontrast var med på å rette SFs blikk mot arbeidsplassene.³⁰

Etter hvert som diskusjonen i moderpartiet utviklet seg i retning av et venstresamarbeid - eller såkalt sosialistisk samling - fulgte ungdommen samme spor. På landsmøtet til SFU i 1973 var det nesten enstemmighet rundt den politiske hovedsaken som var samling i en ny politisk ungdomsorganisasjon. «Det må nå tas initiativ til å bygge SVs ungdomsgrupper. Utgangspunktet for samlinga må være AIKs Ungdom, Kommunistisk

Helge Rønning overtok som redaktør i 1969 og endringen under hans ledelse er blitt karakterisert som «overgangen fra ideologikritikk til oppgjør med parlamentariske illusjoner».

Ungdom og SFs Ungdom og de uavhengige sosialister som støtter SV,» het det i pressemeldingen fra landsmøtet.³¹

Fra 1973 arbeidet man for en slik samling i Sosialistisk Valgforbunds Ungdom (SVU) gjennom det såkalte samordningsutvalget. Partienes ungdomsorganisasjoner bestod imidlertid fremdeles som selvstendige aktører.³²

På SFU-landmøtet i 1975 vedtok man å nedlegge organisasjonen og sette alle krefter inn på samlingen av venstresiden til ett parti og én ungdomsbevegelse:

«Samlinga i et revolusjonært, marxistisk parti er først og fremst et politisk, og dernest et organisatorisk spørsmål. Og ikke primært et ideologisk spørsmål. De revolusjonære kreftene på venstresida i Norge er nemlig ikke så sterke at de kan ha råd til å la de ideologiske skillelinjer være avgjørende. I stedet må vi tillate og oppmuntre ideologiske brytninger innafor det sosialistiske massepartiet og ungdomsbevegelsen.»³³

Ungdomsorganisasjonen fikk navnet Sosialistisk Ungdom (SU).

Utover i 1975 ble det klart at Norges Kommunistiske Parti ikke ville gå med i Sosialistisk Venstreparti (SV). Og da SUs landsstyre høsten 1975 vedtok at SU skulle være partiet SV sin ungdomsorganisasjon, brøt Kommunistisk Ungdom også ut.

Strid om den faglige politikken

SV og SU arbeidet i motvind utover i 70-årene. Arbeiderpartiet hadde maktet å opprettholde sysselsettingen og sikre en god reallønnsutvikling selv i nedgangstider. SV på sin side manglet en troverdig faglig politikk. Videre oppstod et kulturkrasj mellom arbeidere og den nye kvinnebevegelsen innad i partiet selv.³⁴ SV ble presset fra både Ap og AKP.

På SUs tredje landsmøte uttalte en ung Erik Solheim at: «På det militærpolitiske området skal vi vedta et program som utdyper parolen 'Ikke fem øre til det imperialistiske militærapparatet!', samt vår soldatpolitikk.»³⁵ Solheim ble valgt til leder for Sosialistisk Ungdom i 1977. Ideologisk hadde SV og SU nå også en utfordring i forholdet til den såkalte sosialismen i øst. I prinsippprogrammet fra 1977 hyllet partiet Sovjetunionen for å være en av de viktige motkreftene mot imperialismen. Men i 1979 invaderte Sovjetunionen Afghanistan. Og i Polen forsøkte fagforeningen Solidaritet å utfordre de kommunistiske makthaverne.

Mot slutten av 70-årene utviklet det seg en fagligpolitisk orientert venstreside innad i organisasjonen. Opposisjonen kalte seg Arbeidermakt og opererte etter hvert som en fraksjon med tyngdepunkt i Oslo.

Ifølge Solheim, som i 1980 var blitt partisekretær i SV, var fraksjonen «utelukkende innrettet på lønnskamp», og virket lammende både på SU som helhet og på samarbeidet mellom parti og ungdomsbevegelse. Et enstemmig SV-landsstyre vedtok å vurdere fullt brudd med SU om det ikke kom til en endring. «Vi har ikke tenkt å ekskludere noen. Vi har heller ikke bedt SU om å gjøre det. Vi har bedt SU rydde opp i egne forhold slik at organisasjonen kan bli handlekraftig,» sa Solheim til Ny Tid.³⁶

Dagbladet slo saken stort opp: «De ekskluderte skal selv ekskludere.» Berge Furre forsvarte partiet: «Vi står overfor ekstremister, for utplasserte studenter som har liten kontakt med de problemer arbeiderungdommen i dag møter.» Ågot Berger fra den uønskede SU-fraksjonen mente derimot at «i partiet er det vi som jobber, vi som tenker».³⁷

Fraksjonen mente at den faglige politikken ble neglisjert av sentralstyret i SU til tross for at det var vedtatt som topp-prioritet. Videre mente fraksjonen at «vi er blitt SVs beste barn - ingen kollektiv kritikk av SVs totale mangel på å forholde seg til den faglige kampen».³⁸

SU hadde på denne tiden en paragraf som muliggjorde eksklusjon.³⁹ I dette tilfellet kunne paragrafen vanskelig benyttes slik flertallet ønsket, fordi eksklusjon av medlemmer forutsatte at det aktuelle fylkeslaget først vedtok en slik eksklusjon. Oslo SU bestod imidlertid av de eksklusjonstruede selv. Løsningen ble utestengelse. På første dag av SU-landsmøtet i 1981, vedtok flertallet å be alle som støttet mindretallsfraksjonen rundt Oslo SU om å forlate møtet. Da disse nektet, vedtok det samme flertallet å nedlegge SU og overføre alle aktiva til SV. Dette kom overraskende på mange delegater, men var i henhold til en plan. Utover kvelden ble hver enkelt person som utgjorde flertallet informert om møtetid og sted for neste dag. Sosialistisk Ungdom ble reetablert i Folkets Hus dagen etter og Øystein Gudim ble ny leder.⁴⁰

Mange av dem som ble utestengt dannet senere Arbeidermakt-gruppene (AMG) og Internasjonale Sosialister (IS) i Norge.

SU rir på miljøbølgen

Erik Solheim ble partileder i 1987. Hans interesse for miljøspørsmål var tidsriktig. Miljø og økologi som tema hadde historiske røtter i partiet helt fra partistifterne Torolv Solheim og Sigbjørn Hølmebakk og fikk nå fornyet interesse. Sosialistisk Ungdom surfet på miljøbølgen. Flertallet av SUs medlemmer hadde også medlemskap i Natur og Ungdom på merittlisten. Parti og ungdomsbevegelse eksisterte på denne tiden side

Forsiden på SUs medlemsblad Spartakus midt under striden om den faglige politikken. SUs Ågot Berger og SVs Berge Furre «bryner knoll».

På SUs landsmøte på Hamar i 1982 ble Kristin Halvorsen valgt inn i en ledertroika sammen med Jan Morten Torrisen og Sverre Pedersen. FOTO: EINAR FJELLVIK

om side, ofte i stor harmoni. SU-lederen hadde fast plass i SVs sentralstyre, kunne møte i SVs landsstyre og på møter i stortingsgruppen. Det var stor grad av samstemmighet, og liten spalteplass ble brukt på åpen krangel i mediene.

I 1986 var SU med på å arrangere en demonstrasjon da den britiske statsministeren Margaret Thatcher besøkte Oslo. Leder i Natur og Ungdom holdt en appell som sterkt kritiserte britenes manglende vilje til å gjøre noe med problematikken rundt sur nedbør. Etter demonstrasjonen oppstod det harde tumulter da store politistyrker ble satt inn for å fjerne demonstrantene som hadde klart å ta seg inn på Akershus festning, hvor festmiddagen skulle holdes.

Fra starten av 1980-årene til slutten av 1990-årene hadde Sosialistisk Ungdom ledere og organisasjonssekretærer som sto SV-lederne nær.⁴¹ Lederne Kristin Halvorsen, Raymond Johansen, Paul Chaffey, Lisbet Rugtvedt, Kyrre Lekve og Andreas Tjernshaugen prioriterte miljøpolitikk, var reformister og støttet tanken om at SV burde søke regjeringsmakt. I Heikki Holmås' ledertid oppstod det imidlertid en økende fløy-kamp innad i SU.

Dette kulminerte i 1999. Til landsmøtet var Inga Marte Thorkildsen den reformistiske fløyens lederkandidat. Kari Anne Moe ble lansert som

motkandidat av en sterk venstrefløy med folk som Audun Lysbakken og Ingrid Fiskaa fra Hordaland SU. Thorkildsen hadde støtte av blant andre Heikki Holmås og Bård Vegar Solhjell.

Venstrefløyen ønsket at SU skulle vedta et eget, revolusjonært prinsippprogram og ikke lenger legge SVs prinsippprogram til grunn. Til dette landsmøtet fremla de et miljøpolitisk manifest, *Penga eller livet*. Manifestets utsagn om at «all miljøkamp er klassekamp» var imidlertid omstridt. Dag Seierstad, som representerte SV på møtet, gikk på talerstolen og advarte mot formuleringen, som han mente ville sette miljøkampen mange år tilbake. Ingrid Fiskaa så saken motsatt: «For å komme videre i miljøkampen, trengs allianser med dem som står mot kapitalkreftene. Det er opplagt at fagbevegelsen ikke i ett og alt opptrer miljøvennlig, men i det store bildet er den nødvendig å spille på lag med.»⁴²

Venstrefløyen ønsket at SU skulle vedta et eget, revolusjonært prinsippprogram og ikke lenger legge SVs prinsippprogram til grunn.

For henne og de andre på den seirende fløyen handlet det om at SU ikke primært skulle være flinke politikere som kom med flinke forslag, men «være en del av en bredere ungdomskultur». Det er neppe uvesentlig at antiglobaliseringsbevegelsen på denne tiden var på sitt sterkeste. Mange SU-ere reiste ut i verden og demonstrerte mot toppmøter i WTO, NATO og EU.⁴³

Inga Marte Thorkildsen mente at Kari Anne Moe og hennes folk drev med «bekjennelsesosialisme». Den kontroversielle formuleringen om at all miljøkamp er klassekamp, «reduserer et komplekst spørsmål til slagord».⁴⁴

Venstrefløyen seiret og Kari Anne Moe ble ny leder. Hun fikk 46 stemmer mot Inga Marte Thorkildsens 29. Miljømanifestet som gjorde all miljøkamp til klassekamp, ble vedtatt.⁴⁵ Det ble også gjort en vedtektsendring som muliggjorde at SU på neste landsmøte kunne få sitt eget prinsippprogram.

Mindretallet - den fløy som hadde regjert SU i nesten to tiår i fordragelighet med moderpartiet - fryktet at SU nå ville melde seg ut av de reelle debattene. De fryktet også at SU kom til å legge seg for nær Rød Ungdom. Det fantes for eksempel SU-medlemmer som stilte på RVs lister til kommunevalget i 1999.⁴⁶

På landmøtet i 2000 vedtok SU et radikalt prinsippprogram kalt «En verden å vinne». SVs ledelse skrev brev til alle lokallag og uttrykte «bekymring» over utviklingen i Sosialistisk Ungdom. SV-leder Kristin Halvorsen uttalte til mediene: «SVs og SUs store utfordring er å fylle det store rommet til venstre for Ap med selvstendig SV-politikk, og ikke konkurrere med RV om revolusjonær retorikk som oppleves fjernt av ungdommer flest.»⁴⁷

Audun Lysbakken sier det handlet om å «gjeninnføre klasseforståelse i SUs retorikk og politikk». Det mener han var riktig. «Men vi gikk for

langt i å beskrive i detalj hvordan et sosialistisk samfunn burde se ut, og som mange både før og etter oss mener jeg vi tegnet et for negativt bilde av vår tids Norge.»⁴⁸

Som SU-leder følte Kari Anne Moe seg motarbeidet av SV-ledelsen, som på sin side hadde ønsket Inga Marte Thorkildsen som leder for ungdommen. Tidligere var SUs ledelse alltid velkommen på SVs gruppe-møter på Stortinget, men med Kari Anne Moe som leder, ble denne ordningen avskaffet. I sentralstyret og landsstyret kunne Moe oppleve at SVs nestleder Øystein Djupedal demonstrativt begynte å bla i aviser når hun snakket.⁴⁹

SU - unge og opprørse

SVs landsmøte i 1999 hadde Balkan-krigen som hovedtema. NATO hadde startet sine luftangrep 24. mars, noe SV hadde støttet. Kristin Halvorsen var klar over at mange i SV var kritiske til dette.⁵⁰

Sosialistisk Ungdoms leder Kari Anne Moe hadde trukket i gang en underskriftsaksjon mot SVs bombevedtak kalt «Påskeopprøret - opprop mot krigen».⁵¹ I løpet av få dager ga over 2000 sin tilslutning. Etter landsmøtet drev SU arbeidet videre i det såkalte Antikrigsnettverket.⁵² Partiveteranene Berit Ås og Finn Gustavsen, flere kunstnere, deler av fagbevegelsen og fredsbevegelsen støttet kampanjen.⁵³ I første omgang var imidlertid SUs mål på landsmøtet å fjerne Erik Solheim som utenrikspolitisk talsmann og å få Hallgeir Langeland valgt som ny nestleder.⁵⁴

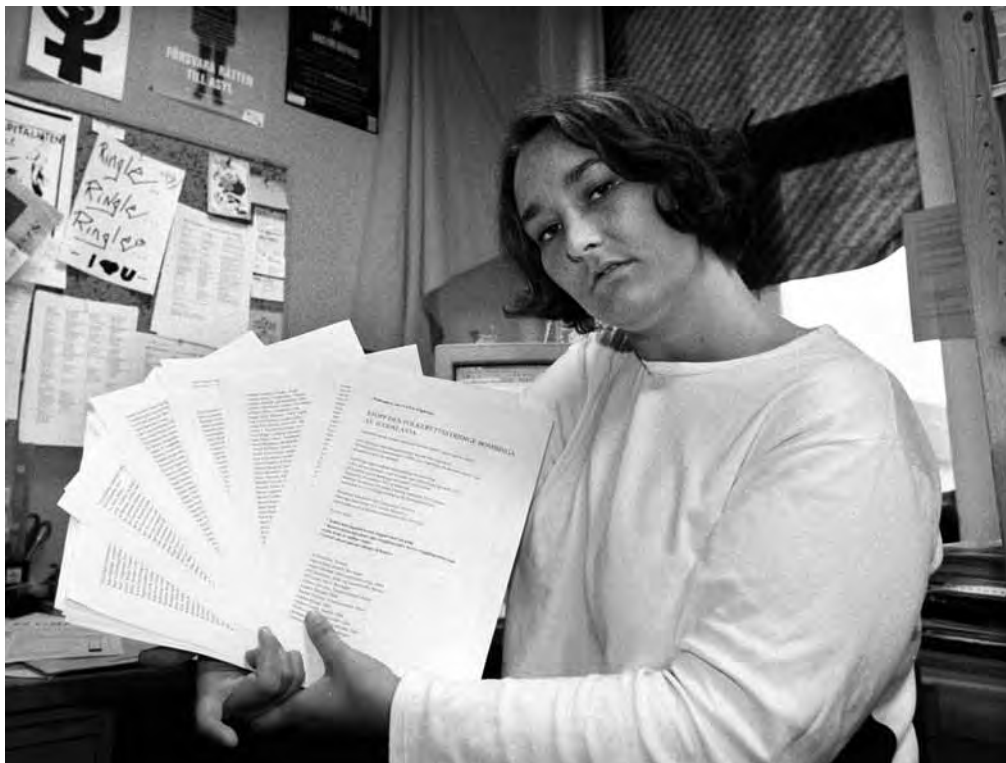
Etter landsmøtet drev SU arbeidet videre i det såkalte Antikrigsnettverket.

VG «erfarte» at Halvorsen ville gå av hvis landsmøtet vedtok noe som tvang henne til å snu om krigen, vedtok mistillit mot utenrikspolitisk talsmann Erik Solheim eller kastet Øystein Djupedal som nestleder.⁵⁵

Stortingsrepresentant Langeland var av mediene og Sosialistisk Ungdom kjørt frem som opposisjonens bannerfører. Landsmøtet «dreier seg om selve eksistensberettigelsen for SV», mente Hallgeir Langeland.⁵⁶

Debatten på SV-landsmøtet viste at et klart flertall både var mot krigen og mot at SV hadde støttet den. Spørsmålet var hvordan stemningen ville manifestere seg i et vedtak.

Kampen stod i redaksjonskomiteen, hvor Ingrid Fiskaa representerte SU. Men Fiskaa ble isolert sammen med to andre.⁵⁷ Komitéflertallet samlet seg og la frem for landsmøtet to forslag til uttalelser. I det første ble serbiske myndigheter gitt ansvaret for «den brutale militære opptrapingen vi har sett i Kosovo», mens «NATOs bombeaksjon har vært mislykket [...]. Situasjonen for befolkningen er blitt forverret». Nøkkelsetningen var denne: «SV krever at NATOs bombing straks opphører mot at serberne innstiller den etniske rensingen i Kosovo.» Forslaget ble vedtatt med 129 mot 76 stemmer.⁵⁸

SU-leder Kari Anne Moe startet et «påskeopprør» mot SVs støtte til NATOs bombing av Serbia i 1999.

I det andre forslaget ble det slått fast at SVs støtte til krigen var en engangsforeteelse. Følgende prinsipp skulle gjelde for Norge i NATO i fortsettelsen: «Ingen norsk støtte verken med våpen eller soldater til krigføring mot noe land uten godkjenning av FNs sikkerhetsråd.» Det andre forslaget ble vedtatt med 113 mot 91 stemmer.⁵⁹

Stemmetallene mot den siste uttalelsen viser imidlertid at mange faktisk var enige med Erik Solheim og Kristin Halvorsen i at det var riktig av SV å gå inn for NATOs bombing. Landsmøtet ble en seier for partiledelsen.⁶⁰ Men landsmøtet la samtidig grunnlag for en ny, organisert vensrefraksjon i SV, kalt «Nettverk mot høyredreining» hvor mange SUere også var aktive.⁶¹

SU-leder Kari Anne Moe kom stadig med utspill som partiledelsen mislikte. På et sentralstyremøte i 2000 fremmet Moe et resolusjonsforslag hvor det het at «SV oppfordrer lokalpolitikere til å ta ansvar for at folks behov blir dekket, sjøl om dette vil medføre vedtak om underskuddsbudsjett».⁶² Forslaget ble vedtatt med seks mot fire stemmer. Dette var uheldig for partiledelsen, som ønsket å utvikle partiet langs en mer ansvarlig linje som igjen kunne komme til å danne grunnlag for regje-

ringsdeltakelse. Men dette vedtaket svekket samarbeidsklimaet overfor Arbeiderpartiet.⁶³

Sosialistisk Ungdom har siden 2000 lagt stadig sterkere vekt på hva man kan kalle ungdomssaker: krav om lærlingeplasser, bedre boliger for ungdom osv.

På landmøtet i 2002 ble Moes støttespiller Ingrid Fiskaa valgt til ny SU-leder.⁶⁴

Radikal ungdom i regjering?

Utover på 2000-tallet har SU-lederne igjen stått skulder ved skulder med SV i store spørsmål. Noen uoverenstemmelser har det vært, blant annet i gasskraftsaken, hvor SU offentlig har krevd at moderpartiet skulle stå sterkere på krava. SU stilte også krav til SVs regjeringsdeltakelse fra 2005. Men med lederne fra 2004: Audun Herning, Kirsti Bergstø, Mali Steiro Tronsmoen og Olav Magnus Linge fra 2010, har det vært stor grad av fredelig sameksistens mellom parti og ungdomsorganisasjon.

Organisasjonen har gjennom hele sin eksistens jobbet mye med internasjonal solidaritet. SU har de senere årene hatt et sterkt engasjement for blant annet Colombia, Palestina, Bosnia-Hercegovina, Guatemala, Kurdistan, Venezuela og Nigeria.

Et av SUs varemerker har vært videreføringen av moderpartiets tradisjon med sommerleire. Fra 2010 holdes leiren på Utøya, samme sted som AUF avholder sin leir. Sommerleiren er SUs største enkeltarrangement, og samler mellom to hundre og tre hundre personer mellom 15 og 30 år. En ungdomsorganisasjon spiller generelt en viktig rolle som sosial arena; dette gjelder også de politiske organisasjonene.

Feminismen har også alltid hatt en plass i organisasjonen. Tidligere arrangerte SU såkalte bøllekurs for jenter, som sterkt vektla tale- og debatteknikk. De siste ti år har SU arrangert feministisk selvforsvarskurs for jenter.

Tradisjonelt har SU kunnet kritisere sittende regjeringer, som per definisjon har stått til høyre for synspunktene til ungdommen. SU har også sett som sin rolle å kritisere moderpartiet og forsøke å dra dette «til venstre», innenfor noen etablerte spilleregler. Likevel har altså SU i lange perioder spilt på lag med SV og vært mer som en rekrutteringsanstalt enn en kritisk røst.

SV har aldri tidligere hatt særlig makt og posisjoner i norsk politikk. Partiet har ikke hatt noen gulrot å lokke medlemmer med i form av karrieremuligheter eller maktposisjoner, utover tilfredsstillelsen ved et idealistisk engasjement. Siden 2005 har imidlertid mye endret seg. Partiet har for første gang deltatt i en regjering og fått både makt og innflytelse.

Sommerleiren er SUs største enkeltarrangement, og samler mellom to hundre og tre hundre personer mellom 15 og 30 år.

Men det å verve medlemmer til en sosialistisk ungdomsorganisasjon synes trått. Paradokset synes å være at moderpartiets regjeringsdeltakelse langt på vei har seiret ungdomsorganisasjonen i hjel: Hvilken radikal opprørske ungdom melder seg inn i en ungdomsorganisasjon for å støtte en sittende regjering?

Noter

- 1 Arkivsituasjonen ser heldigvis ut til å endre seg nå, da det nylig er samlet inn arkivmateriale fra SU. Et eget arkiv for Sosialistisk Ungdom vil bli registrert ved Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek i Oslo.
- 2 Vedtekter for Sosialistisk Folkeparti, vedtatt på Landsmøtet 1962.
- 3 Referat fra SUFs kongress + SUFs lover. Sosialistisk Folkepartis arkiv, Db-0155, Arbark.
- 4 SUF-papirer 1964. Sosialistisk Folkepartis arkiv, Db-0155, Arbark.
- 5 SUF-landsmøtet 1967. Sosialistisk Folkepartis arkiv, Db-0155, Arbark.
- 6 *Orientering* 14. oktober 1967.
- 7 Kjell Cordtsen og Kjell Gjøstein Resi var Orienterings to redaktører. De stod her mot hverandre. Ved tvist skulle bladets redaksjonsråd tre inn, bestående i dette tilfelle av Sigurd Evensmo, Knut Løfnes, Ola Bonnevie og Finn Gustavsen. Frank Rossavik *SV - Fra Kings Bay til Kongens bord*, Oslo 2011 side 108–109.
- 8 Finn Gustavsen *Kortene på bordet*, Oslo 1979, side 21.
- 9 Sitert etter Pål Steigan *På den himmelske freds plass – om ml-bevegelsen i Norge*, Oslo 1985, side 88.
- 10 Steigan 1985, side 89.
- 11 Politisk plattform fra SUFs 4. og 5. landsmøte, Sosialistisk Folkepartis arkiv, Db-0155, Arbark.
- 12 Sosialistisk Folkepartis arkiv, Db-0155, Arbark.
- 13 SUFs 5. landsmøte 1968, Sosialistisk Folkepartis arkiv, Db-0155, Arbark.
- 14 Gustavsen 1979, side 22.
- 15 *Orientering* 28. september 1968.
- 16 SFs arkiv, Arbark.
- 17 Rossavik 2011 side 118.
- 18 *Tjen folket*, nr. 1, desember 1968.
- 19 Rossavik 2011, side 122–124.
- 20 SF-aksjonen var startet av blant andre Berge Furre og hadde som formål å få kontroll over delegatene på landsmøtet. Gustavsen 1979, side 29 og Knut Kjeldstadli til forfatteren.
- 21 Protokoll fra Landsmøtet 1969. SFs arkiv, Arbark.
- 22 Ole Kopreitan med flere dannet deretter Marxistiske Arbeidsgrupper (MAG). Mange fra MAG arbeidet aktivt i Folkeaksjonen mot EEC 1971–72. Knut Kjeldstadli til forfatteren.
- 23 Landsmøtet i SF 1969, SFs arkiv, Arbark.
- 24 Brev fra SF av 13. februar 1969, SFs arkiv, Arbark. Gjestene var Torolv Solheim, Berge Furre og Knut Kjeldstadli.
- 25 Brev fra SUF 14. februar 1969, SFs arkiv, Arbark.
- 26 Vedtak på SUFs landskonferanse 15.–16. februar 1969.
- 27 SFs sentralstyre 16. februar 1969, SFs arkiv, Arbark.
- 28 Brev fra SF 19. februar 1969, SFs arkiv, Arbark.
- 29 Knut Kjeldstadli til forfatteren og Rossavik 2011, side 140.
- 30 Om *Kontrast* i Pax Leksikon.

- 31 Referat fra landsmøtet i SFs Ungdom 26.–28.oktober 1973, SFs arkiv, E20, Arbark.
- 32 Sosialistisk Valgforbunds Ungdom, SFs arkiv, F1, Arbark.
- 33 Heming Olaussens tale til SFU landsmøtet 1975, SFs arkiv, E20, Arbark.
- 34 Rossavik 2011, side 270.
- 35 *Ny Tid* 10. november 1977.
- 36 *Ny Tid* 14. oktober 1981.
- 37 *Dagbladet* 15. oktober 1981.
- 38 *Spartakus* nr. 9, 1980.
- 39 SV hadde ingen eksklusjonsparagraf.
- 40 SVs arkiv, Da 758, Arbark og Rossavik 2011, side 292.
- 41 I denne perioden Erik Solheim (1987–1997) Kristin Halvorsen (1997).
- 42 Sitert etter Rossavik 2011, side 394.
- 43 Rossavik 2011, side 394–395.
- 44 Sitert fra Rossavik 2011, side 395.
- 45 *Penga eller livet!* Miljøpolitisk manifest for Sosialistisk Ungdom vedtatt på SUs landsmøte 1999.
- 46 *Bergens Tidende* 8. mars 1999.
- 47 *Aftenposten* 2.oktober 2000.
- 48 Sitert fra Rossavik 2011, side 395.
- 49 Rossavik 2011, side 395.
- 50 *VG* 31. mars 1999.
- 51 Henspeilte på det såkalte «påskeopprøret» i 1958 hvor Berge Furre med flere samlet underskrifter mot at Vest-Tyskland skulle få atomvåpen, en aksjon som førte til at flere av initiativtakerne ble ekskludert av Arbeiderpartiet, noe som indirekte førte til at partiet SF ble dannet.
- 52 Sentralstyrets beretning for perioden 1999–2000, SU 2000.
- 53 Av kunstnere kan nevnes Finn Carling og Helge Jordal.
- 54 *Dagsavisen* 31. mars 1999.
- 55 *VG* 8. april 1999.
- 56 SVs landsmøteprotokoll 8.-11.april 1999, SVs arkiv, Arbark og NTB 8. april 1999.
- 57 Rune Skarstein og Pia Svensgaard.
- 58 Uttalelsen *Stans krigen i Kosovo*, på SV landsmøte 8.–11. april 1999, SVs arkiv, Arbark og Rossavik 2011 side 397–399.
- 59 Uttalelsen *Norge, NATO og FN*, på SVs landsmøte 8.–11. april 1999, SVs arkiv, Arbark.
- 60 Se blant annet *NTB* 10. april 1999.
- 61 SU var ikke med i nettverket som organisasjon, men mange enkeltmedlemmer var svært aktive. Blant annet var Audun Lysbakken talsperson.
- 62 *Klassekampen* 15. november 2000.
- 63 Rossavik 2011, side 405
- 64 Flere av de viktigste aktørene fra konflikten i SU rundt tusenårsskiftet har i dag sentrale posisjoner i SV. Bård Vegar Solhjell er parlamentarisk leder, Heikki Holmås og Inga Marte Thorkildsen stortingsrepresentanter, Ingrid Fiskaa statssekretær i Utenriksdepartementet og Audun Lysbakken nestleder og statsråd. Av denne gruppen regnes flere som aktuelle kandidater til å overta ledervervet etter Kristin Halvorsen.